

E-HAZIRLIK ve MEKTUP

Ahmet Oral-Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu
oralahmet@ttnet.net.tr

GİRİŞ

Bütün kurum adlarının başına “e” harfinin getirildiği günümüzde, Bilgi Toplumu'na geçiş sürecinde ulaşılan düzeyin belirlenmesi amacıyla kullanılan ölçütler de değişime uğramıştır. Bu sürecin başladığı 1990'lı yıllarda ülkelerdeki telefon, televizyon ve kişisel bilgisayar gibi bilişim araçlarının kullanım yoğunlukları bu değerlendirmelerde esas alınırken, bu ölçütlerin yeterli gelmediğini varsayan bazı değerlendirme kuruluşları ülkedeki iş ortamının uygunluğu, tüketicinin uyumu, yasal, siyasal, sosyal ve kültürel altyapının yeterliliği ve e-hizmetlere yapılan desteğin düzeyi gibi yeni ölçütleri de dikkate almaya başlamıştır.

Bilginin paylaşarak çoğalmasını sağlayan ve bilgiye erişimi kolaylaştıran İnternet'in, günlük yaşama girmesiyle ortaya çıkan bu yeni ölçütlerin belli bir orandaki bileşimi sonucunda bulunan “e-Hazırlık” değeri, ülkelerin bilişim teknolojileri ile ne ölçüde bağdaştıklarını gösterir hale gelmiştir.

Modern telekomünikasyon sistemleri yaklaşık 150 yıldır kullanılmasına rağmen böyle bir kavramın ortaya çıkmasının ardında, İnternet'in uzaklarla iletişime yeni bir boyut getirmesi ve diğer araçlarla kıyaslanamayacak ölçüde ucuz olan yeni iletişim araçlarını ortaya çıkarması yatmaktadır.

Bu araçlardan biri de “e-posta”dır. Yazıyı uzaklara iletmek üzere daha önce geliştirilen araçlar, kullanım ücretleri oldukça pahalı olduğundan yeteri ölçüde yaygınlaşamamış ve binlerce yıldır kağıt üzerine yazılan mektup temel iletişim araçlarından biri olarak önemini korumuştur. Buna karşılık İnternet'in yazıyı neredeyse ücretsiz olarak iletebilecek bir aracı ortaya

çıkarması önemli bir gelişme olmuş, geleneksel posta hizmetinin gün geçtikçe azalacağı ve kağıdın yerini e-or-tamın alacağı yönünde öngörülerde bulunulmaya başlanmıştır.

Ancak, iş ve işlemleri elektronik ortamda yapan araçların daha az kağıt tüketmesi beklenirken daha çok kağıt tüketimine neden olduğu gibi, e-posta hizmeti de fiziksel mektup trafiğini azaltmamış, üstelik başta e-Hazırlık sıralamasının üst sıralarında yer alan ülkelerde olmak üzere dünyadaki toplam mektup trafiği artmaya devam etmiştir. Uzaklarla iletişimde kullanılan diğer araçların yaygınlaşması sırasında da yaşanan (bu artışa ilişkin Küresel Posta Birliği (UPU) tarafından değerlendirmelerde, iletiyi gözle görülüp elle tutulan belge haline getiren mektubun e-iletişim araçlarına göre bazı üstün özellikleri olduğu ve kullanım alışkanlıklarının kolay değişmediği şeklinde açıklamalar getirilmektedir. Yapılan diğer bir değerlendirmede ise dünyadaki mektup trafiğinde büyük bir orana sahip olan reklam ve ilan bilgileri içeren fiziksel mektupların neredeyse ücretsiz olarak gönderilen e-postalara göre alıcılar üzerinde daha fazla etki uyandırdığı, bu nedenle de kurumsal kullanıcılar tarafından tercih edildiği sonucuna varılmıştır.

Mektup trafiği 1991 yılına kadar ülkemizde de sürekli olarak artmış, ancak daha sonraki yıllarda azalmaya başlamıştır. E-Hazırlık sıralamasının üst sıralarında yer alan ülkelerde görülmeyen bu sonuç, toplumumuzun e-iletişim araçlarını kullanmaya daha yatkın olduğunu göstermesi açısından oldukça önemli bir göstere durumundadır. Buna karşılık, e-iletişim araçlarına yönelik yatırımların sürekli olarak arttığı 1980'li yılların başında mektup trafiğinde böyle bir azalmanın

görülmemiş, bu gelişmenin yaklaşık 10 yıllık bir gecikme sonrasında ortaya çıkması, uzaklarla iletişimde tercih değişikliğinin ancak belli koşullar oluştuktan sonra yapılabildiğini de göstermektedir.

Bu nedenle, yaşanan bu gelişmeye etki eden faktörlerin incelenmesi ve tercih değişikliğinin hangi koşullarda ortaya çıktığının belirlenmesi, diğer e-iletişim araçlarına göre daha farklı özelliklere sahip olan İnternet'in ülkemizde geliştirilmesi ve kullanımının yaygınlaştırılması için ne gibi önlemlerin alınabileceği konusunda faydalı olacaktır.

YAZIYI TAŞIYAN ORTAM: KAĞIT

Uçup giden sözleri saklayan, alan ve zaman kısıtlamasını ortadan kaldırıp insan belleğine ait becerilerin yerini alan yazının ilk dönemlerde daha çok ticari ilişkilerin kaydedilmesi için kullanıldığı bilinmektedir. Mezapotamya'nın güney kesiminde, Sümer'de, hızlı bir kentleşme ve nüfus artışının olduğu, işbölümünün ve siyasi sistemlerin ortaya çıktığı MÖ 4. binyılda gelişen yazı tabletleri üzerine yazılırken, aynı çağda bir başka uygarlığın yeşerdiği Mısır'da ise papirus bitkisinin saplarından hazırlanan malzeme üzerine yazılmıştır. Bilinen en erken örnek, Sakkara'da Birinci Hanedandan (Yaklaşık MÖ 2925-2775) Kral Den'in memurlarından Hemeka'nın mezarında bulunan boş bir papirus rulosudur. Son derece yüksek kalitede olan bu rolü Mısırlıların uzunca bir süredir papirus rulo yaptığını göstermektedir.

İlk mektup örneği ise yine Mısır'da bulunmuş olup, MÖ 250 yılına aittir. Yazıyı ve uygun yazı malzemesini ilk bulanların bunu uzaklarla iletişim için

de kullanmış olmaları pek şaşırtıcı olmadığından, posta hizmetinin başlangıcının yazının bulunmasına kadar gerilere götüren çeşitli görüşler ileri sürülmektedir.

Asurluların, Babillilerin ve Çinlilerin düzenli posta hizmeti sağlamak üzere organizasyonlar yaptıkları, Pers İmparatoru Darius'un, başkenti Susa'dan Ege Denizi kıyılarına kadar uzanan bir 'Kral Yolu' inşa ettirip bu yol üzerinde posta hizmeti düzenlediğine ilişkin çeşitli kanıtlar bulunmaktadır. Roma İmparatoru August (MÖ 62- MS 14) ise bütün Akdeniz dünyasına hükmeden imparatorluğunun resmi haberleşmesini sağlamak üzere Cursus publicus olarak adlandırılan oldukça kapsamlı bir sistem oluşturmuş, atlı dağıtıcıların kullanacağı yollar ve belli aralıklarla konaklama istasyonları kurduşturmuş*. Mektupları 24 saatte 170 millik bir uzaklığa taşıyabilecek bu organizasyon, İmparatorluğun ikiye ayrılmasından sonra da devam etmiş, ancak Batı Roma İmparatorluğunun yıkılmasından sonra Avrupa'nın parçalanması ve yolların bakımsızlığından dolayı batıdaki organizasyon MS 900 yıllarında son bulmuştur. Doğudaki organizasyon ise daha uzun ömürlü olmuş ve Bizans İmparatorluğu'nun bölgedeki etkisini yitirene kadar devam etmiştir.

İlk dönemlerde kil ve ahşap tabletler, adını Bergama'dan alan parşömenler ve papirüsler üzerine yazılan mektup, MÖ 2. yüzyıldan itibaren kağıt üstüne de yazılmaya başlanmıştır. Kağıdın papirüs ve parşömene tercih edilmesinin en önemli nedeni mürekkebi emdiğinden yazılanların silinmemesi, papirüs ve parşömene göre sahtekarlığa karşı daha güvenilir olmasıdır. Bu haliyle kısa sürede bürokrasinin gözdesi haline gelen kağıt sadece resmi işlemlerin ayrılmaz bir parçası olmakla kalmamış, uzaklarla iletişim de önemli bir ortam haline gelmiştir.

Yazının, dolayısıyla mektubun haberleşmede kullanılabilmesi için bunu kullanacak kişilerin okur-yazar

olması kaçınılmaz olduğundan, yazılı haberleşme binyıllarca yıl çok az sayıdaki kişinin kullanabildiği bir ayrıcalık olarak kalmıştır. Ancak, matbaanın bulunuşundan sonra Avrupa'da okur-yazar oranının artmaya başlaması, tacir ve noterlerden oluşan orta sınıfın gelişmesi, gitgide artan kayıt, tabu ve ticari belge kullanımını yazılı haberleşme gereksinimini artırmıştır. Bu nedenle 17. yüzyıldan itibaren resmi haberleşmenin yanında halkın gereksinimlerini de karşılayacak posta idareleri kurulmuştur. Bu konuda verilebilecek ilk örnek 1660 yılında Fransa'da kurulan Posta İdaresidir

19. yüzyıla gelindiğinde ise, sanayi devrimi sayesinde kağıt üretiminin ve kitap basımının ucuzlaması sonucu okur-yazar oranının daha da arttığı, ayrıca genişleyen demiryolu ağlarının ve buharlı gemilerin ulaşımı kolaylaştırdığı, dolayısıyla uluslararası ticaretin arttığı görülmektedir. Yaşanan bu gelişmeler uluslararası mektup trafiğini de artırmış ve posta hizmetine genel bir standart getirilmesi gereksinimini ortaya çıkarmıştır. ABD, Fransa ve İngiltere'nin öncülüğünde başlatılan girişimle 1874 yılında Küresel Posta Birliği (UPU) kurulmuş ve bu birliğin koyduğu kurallar sayesinde posta hizmeti oldukça ucuz ve standart bir hizmet haline gelmiştir.

Uluslararası standartların belirlendiği 1874 yılından 2005 yılı sonuna kadar dünyada kişi başına düşen mektup sayısı, bazı istisnai durumlar dışında, sürekli olarak artmıştır. UPU tarafından yapılan bir değerlendirmede, mektup trafiğinin oldukça fazla olduğu gelişmiş ülkelerde kişi başına düşen mektup sayısındaki artış ile milli gelir artışı arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu, dolayısıyla mektup trafiğinde sürekli bir artış görüldüğü belirtilmektedir. Örneğin; 2005 yılı e-Hazırlık sıralamasının en üst sıralarında yer alan ve dünyadaki mektup trafiğinin yaklaşık yarısının oluştuğu ABD'de posta hizmetinin verilmeye başlandığı tarihten 2006 yılına kadar geçen sürede yılda gönderilen mektup sayısının 1935 ve

2001 yılları dışında sürekli olarak arttığı görülmektedir. Mektup trafiğinin azaldığı yılların oldukça özel bir durumu olduğu, ABD'deki üretimin ve ekonomik aktivitelerin sadece bu yıllarda bir azalma gösterdiği bilinmektedir. Dolayısıyla, ABD'deki mektup trafiğini ikiz kulelere çarpan uçaklar dışında başka hiç bir etkenin azaltmadığı anlaşılmaktadır(!).

Ülkemizde yaklaşık 200 yıllık bir gecikme ile başlanılan bu hizmete ilişkin bir değerlendirme yapıldığında, mektup sayısındaki artışın ekonomik gelişmeden daha çok okuma-yazma oranı artışı ile doğrudan bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Tarih boyunca resmi haberleşmenin sağlanması için Ulak, Tatar, Çapar ve Berid adları altında özel olarak yetiştirilmiş elemanlardan yararlanılmış, ayrıca 1541 yılında oluşturulan Menzil organizasyonu ile yeni bir düzenlemeye gidilmiş olmasına karşılık, halkın yazılı haberleşme gereksinimi karşılayacak bir organizasyonun kurulması ancak 1840 yılında mümkün olabilmiştir.

Bu gecikmenin ardında çok çeşitli nedenler bulunmakla birlikte, bunlardan en önemlisi ülkedeki okur-yazar sayısının yok denilecek kadar az olmasıdır. Matbaanın ülkeye oldukça geç girmesi ve 19. yüzyılın ortalarına kadar devletin eğitim sorumluluğunu üstlenmemesi yüzünden halkının çok büyük bir çoğunluğunun okuma-yazma bilmediği bir ülkede posta hizmeti de oldukça gecikmeli başlayabilmiştir.

Yurttaşına okuma-yazmayı öğretmek ise Cumhuriyetin en öncelikle ele aldığı konulardan biri olmuştur. Büyük Önder Atatürk'ün 1928 yılında gerçekleştirdiği harf devrimi sayesinde, 482 harf ile doğru dürüst yazılamayan Türkçe önce 29 harfle yazılmaya başlanmış, daha sonra da "Türkiye okula gidiyor" dediyecek kadar büyük bir okuma-yazma seferberliği başlatılmıştır.

Harf devrimi öncesinde ülkedeki okuma-yazma oranının yaklaşık yüzde 15 ve yılda kişi başına 4,53 adet mektup düştüğü, mektup sayısının en üst dü-

*Posta sözcüğü İtalyanca kökenli olup, atların barındırılıp beslendiği konaklama istasyonlarının adından gelmektedir.

zeye ulaştığı 1991 yılında ise okuma-yazma oranının yüzde 80 ve kişi başına düşen mektup sayısının 26,6 olduğu dikkate alınırsa, ülkedeki kişi başına mektup sayısı ile okuma-yazma oranı arasında doğrudan bir ilinti olduğu ortaya çıkmaktadır.

Buna karşılık, ülkemizdeki ekonomik gelişme ile mektup sayısı arasındaki ilişki incelendiğinde gelişmiş ülkelere göre oldukça farklı sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki kişi başına yılda gönderilen mektup sayısındaki artış, kişi başına GSMH artışından çok daha yüksek bir orana sahip olmasına karşılık, ülkemizde bu oranda bir artış söz konusu olmamıştır. 1923-1991 yılları arasında cari üretici fiyatlarıyla kişi başına GSMH'daki artış yüzde 5785 olmasına karşılık, kişi başına yılda gönderilen mektup sayısındaki artış yüzde 587 düzeyinde kalmıştır.

Ülkemizdeki okur-yazar oranındaki artış hızının ekonomik gelişme hızını yakalayamaması sonucu ortaya çıkan bu durum kültürel yaşamımızın diğer alanlarında da kendini hissettirmektedir. BM İnsani Gelişim Raporu'na göre Türkiye'nin okuma alışkanlığı sıralamasında 173 ülke arasında 86'ncı sırada yer alırken günde ortalama 4 saatlik televizyon izlemesi ile dünyada birinci sırada yer alması, okumayı ve yazmayı henüz içselleştirmedimizi, yazmaktan çok söylemeyi, okumaktan çok dinlemeyi ve izlemeyi tercih ettiğimizi göstermektedir.

Toplumumuz açısından pek de olumlu gözükmeyen bu tablonun tek olumlu tarafı ise yaşamımızda kağıdın henüz doldurmadığı boşluğun, gerekli önlemler alınması halinde İnternet tarafından doldurulmasının daha kolay olacağıdır. Bu görüşü destekleyen en önemli örnek ise 'Victoria Çağının İnterneti' olarak tanımlanan elektrikli telgrafın 19. yüzyılda ülkemizde kısa sürede yaygınlaştırılmış olmasıdır.

HÜNKARIN MÜZEVİRİ: TELGRAF

Osmanlı bürokrasisinin ülkeye girişini bir süre geciktirdiği telgraf, posta

hizmetinde olduğu gibi, ilk aşamada resmi haberleşme için düşünülmüş olmasına karşılık, kamunun kullanımına açılmasında bir gecikme yaşanmamıştır. İlk yıllarda telgraf merkezlerini şehir merkezlerinde görmek istemeyen halk, telgrafın pek de tehlikeli bir hizmet olmadığını kısa sürede anlamış ve bu hizmetin başladığı tarihten yaklaşık 10 yıl sonra telgraf hatlarının uzunluğu 6.500 km'ye ulaşmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde ise hatların uzunluğunun 40 bin km'ye yaklaştığı ve yıllık telgraf sayısının ise 5,5 milyona ulaştığı görülmektedir. Telgraf hizmetinin kısa sürede yaygınlaşmasının en önemli nedeni ise iletişim hızını haftalardan saatlere indirmesi olmuş, Osmanlı bürokrasisini hızlandırdığı gibi merkezi hükümetin gücünü artırmıştır.

Bir imparatorluğun yıkılışını önleyemese de yepyeni bir devletin kuruluşuna büyük katkı sağlayan telgraf hizmetinin gelişiminin okur-yazar oranının artışı ile bir bağlantısının olmadığı görülmekte-

dir. Harf Devrimi öncesinde yılda bin kişiye düşen telgraf sayısı 467 adet iken en yüksek trafiğin olduğu 1940 yılında bu sayı 468 adet olmuş, bu yıldan sonra görülen sürekli bir azalma sonucunda 1991 yılına gelindiğinde 68 adede düşmüştür. Dolayısıyla, yazılı iletişimin bir başka şekli olan telgraf kısa sürede toplum tarafından benimsenebilmiş, ancak diğer iletişim araçlarının yaygınlaşması sonucu sadece tebrik ve taziye mesajlarını iletmek üzere kullanılır hale gelmiştir.

Sesi uzaklara ileten araç: telefon

Bulunuşundan 5 yıl sonra ülkemize gelen telefon 1908 yılına kadar sakin(!) bulunduğundan fazla bir gelişme gösterememiş, serbest bırakılmasından sonra ise gerekli yatırımlar zamanında yapılamadığından uzun yıllar oldukça lüks bir hizmet olarak kalmıştır. 27 yıl gibi uzun bir bekleme süresinden sonra kullanılabilen bir

hizmet halinde olan telefonun günlük yaşamda yer alabilmesi ancak 1980'li yıllardan itibaren mümkün olabilmektedir.

Yazı ile oldukça gecikme ile tanışan toplumumuz, sözü uzaklara ileten bu iletişim aracına çok büyük ilgi göstermiş, bu talebi karşılayabilmek için yapılan yatırımlar 1983 yılında GSMH'nın yüzde 6'sı iken 1987 yılında yüzde 13 düzeyine çıkmıştır. Telefon yatırımlarının GSMH'dan aldığı pay 1991 yılında yüzde 6'ya düşmüş olsa da yaklaşık 10 yıl içinde ülkedeki telefon yoğunluğunun yüzde 2,6'dan yüzde 12'ye çıkması, bunun yanında bütün yerleşim merkezlerinde telefon hizmetinin verilmeye başlaması, 1928 yılında başlatılan okuma-yazma seferberliğinden sonra ülkedeki en hızlı değişim projelerinden biri olmuştur.

Sözü edilen dönemde bu yatırımları gerçekleştiren PTT İşletme Genel Müdürlüğü verilerine göre, abone başına yapılan yatırımın yaklaşık 750-1000 dolar olmasına karşılık alınan tesis ücretinin yaklaşık 100 dolar olması, ayrıca yılda abone başına elde edilen gelir de 100-120 dolar mertebesinde olduğundan yatırımın geri dönüşünün 8-10 yıl gibi uzun bir sürede olması bu hizmetin yaygınlaştırılması için yapılan devlet sübvansiyonunun mertebesini açıkça göstermektedir.

O dönemde yaygın olarak kullanılmaya başlanılan sayısal teknoloji sayesinde yatırım maliyetleri önemli ölçüde düşmüş olmasına karşılık, abone başına yapılan yatırımların yine de önemli boyutlarda olduğu, sonuçta da kısa sürede ulaşılan telefon yoğunluğunun, olması beklenen düzeyin çok üstüne çıktığı görülmektedir. Örneğin; diğer ülkelerdeki telefon yoğunluklarının kişi başına GSMH ile doğrudan bağıntılı olduğu bilindiğinden, 01.01.1990 tarihi itibarıyla Türkiye'deki telefon yoğunluğunun yüzde 4 olması gerekirken bu oranın yüzde 10 olması, 31.12.1993 tarihi itibarıyla da yüzde 5 olması gereken telefon yoğunluğunun yüzde 19'a ulaşması bu değerlendirmenin haklılığını ortaya koymaktadır.

Özellikle kırsal kesimdeki yerleşim alanlarının tamamına 1991 yılı itibarıyla bu hizmetin götürülmesi, kentlere göç nedeniyle parçalanmış ailelerin iletişim gereksinimlerini karşıladığı gibi yurtdışı haberleşmesinin mektuptan telefona yönelmesine neden olmuştur.

Telefonun yaygınlaşması yanında bu altyapı üzerinden yazılı belge iletimini sağlayan belgegeçer (facsimile) cihazlarının da o yıllarda yaygınlaşması mektup trafiğinin azalmasında önemli bir payı olmuştur. Buna karşılık, aynı yıllarda diğer ülkelerde de belgegeçer kullanımının yaygınlaşmasına karşılık

mektup trafiğinin neden azalmadığı sorusunun yanıtının aranması gerekmektedir.

Bu konuda yapılmış bir araştırma olmamakla birlikte, ülkede mektup yerine telefon ve belgegeçer kullanılmaya başlamasının en önemli nedeninin 1992 yılından itibaren PTT yatırımlarının ülkedeki sabit sermaye yatırımları içindeki payının gittikçe düşmesi ve ilave finansman ihtiyacının azalması sonucunda telefon kullanım ücretlerinin görece olarak ucuzlaması olduğu görülmektedir. Bu durum yazıdan pek fazla hoşlanmayan kullanıcıların tercihlerinde önemli bir değişikliğe neden olmuş ve telefon daha çok kullanılmaya başlanmıştır.

Telefonun cepte taşınabilir hale gelmesi ise bu gelişmeyi daha da hızlandırmıştır. İlk yıllarında oldukça pahalı olan cihazların gün geçtikçe ucuzlaması, ayrıca pazara yeni giren operatörlerin yaptıkları promosyonlar sayesinde konuştuğumuz kontör kazanılması sayesinde ülkemizdeki yoğunluğu oldukça yüksek bir düzeye ulaşan GSM telefonları toplumun her katmanında yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş, sözün olduğu yerde yazı daha da unutulduğundan 2005 yılında ülkemizde yılda kişi başına gönderilen mektup sayısı 14 adede düşmüştür.

Teknoloji herkes içindir

SANCILI BİR BAŞLANGIÇ: İNTERNET

Ülkede her yeni e-iletişim hizmetinin sancılı olarak başladığı gibi İnternet hizmeti de sancılı olarak başlamış ve yurtdışına ilk bağlantı dönemin Başbakan Yardımcısının talimatı sayesinde gerçekleştirilmiştir. Belli bir süre bu hizmetin nasıl verileceği konusunda tartışılmış, yazıdan çok sözün tercih edildiği ve bir bilgisayar fiyatının yaklaşık 3 aylık asgari ücrete eşit olduğu bir toplumda İnternet hizmetinin yaygınlaşmasının oldukça zor olduğunun bilincine varılması için yaklaşık 10 yıllık bir sürenin geçmesi gerekmiştir. Son yıllarda başlatılan okullara İnternet bağlantısı ve öğretmenlere bilgisayar projesi, bunu izleyen e-Devlet kapısı

projesi bu açığı kapatmada oldukça önemli bir rol oynayacak olsa da, ana hizmet sağlayıcı durumunda olan Türk Telekom'un özelleştirilmiş olması nedeniyle kamu eliyle doğrudan destek sağlama olanağı kalmadığından, mevcut gecikmenin giderilmesi için daha farklı önlemlerin alınması gerekmektedir.

Bu konuda alınabilecek önlemler için diğer ülkelerdeki uygulamalar oldukça yol göstericidir. Bunlardan ilki Hindistan'da sürdürülen projelerdir. Kişi başına gelir düzeyi ülkemize göre oldukça düşük olan Hindistan'da kamunun İnternet hizmetlerinden faydalanabilmesi için halka açık merkezlerin kurulduğu, bu merkezlerde hiç bir ücret alınmadan bazı hizmetlerin verildiği bilinmektedir. Türkiye'de de benzeri merkezlerin kurulmasının planlandığından bu projenin kısa sürede hayata geçirilmesi büyük önem arz etmektedir.

İkinci bir seçenek ise okullardaki olanakların eğitim saatleri dışında halka açılmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bu yönde bir hazırlığın yapılıyor olması oldukça önemli bir gelişme olarak gözükmektedir.

Bu gibi uygulamaların İnternet'in yaygınlaşması için büyük fayda sağlayacak olmakla birlikte, telefon hizmetinin yaygınlaştığı dönemde çoklukla sözü edilen "Muhtarın evindeki telefonun kullanımının pek de kolay olmadığı" ve "sokaktaki ankesörün çalıştırılmasının zor olduğu" gerçeği unutulmamalıdır. Dolayısıyla İnternet'in evlere girmesine yönelik teşviklere daha fazla ağırlık verilmesi, bu amaçla da öncelikle bilgisayar okur-yazarlığının artırılması ve bilgisayar sahipliğinin desteklenmesi gerekmektedir.

Bilgisayar okur-yazarlığının artırılması için neler yapılabileceği konusunda örnek aramak gerekirse 1928 yılında başlatılan okuma-yazma seferberliği ve açılan Millet Mektepleri bu amaçla kullanılabilir en güzel örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgisayar sahipliğinin desteklenmesi ise daha kapsamlı bir düzenlemeyi gerektirmektedir. Bununla birlikte, Türkçesini bulmakta zorlandığımız Mortgage dü-

zenlemesinin gündemde olduğu bir dönemde bilgisayarlı ev sahibi olma olanağı sağlanması veya bilgisayar satın alacak kişilerin de aynı düzenleme kapsamına alınması uygun bir çözüm olarak gözükmektedir.

Konunun diğer bir boyutunda ise kamu kurumları bulunmaktadır. Kamu kurumlarının dışı karşı bilgi alıp vermesinde oldukça önemli aşamaların kaydedildiği, buna karşılık kendi iç işleyişlerinde İnternet üzerinden işlemlerin yapılması konusunda fazlaca bir şey yapılmadığı görülmektedir. "İlişikte sunulmuştur. Bilginizi rica ederiz." şeklindeki bir yazıya bile en az iki paraf ve bir imzanın gerektiği bir formaliteler yumağının çözülmesi ve masalardaki bilgisayarların günlük bilgi almak yerine bilgi üretmede ve işlem yapmada kullanılabilmesi için öncelikle kamu yönetimi ve denetimi ile ilgili mevzuatın değiştirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Mektup kullanımından belgegeçer kullanımına geçilmesi için iki tarafın birer cihaz sahibi olması yeterli gelse de kağıttan e-ortama geçilebilmesi için öncelikle her kamu görevlisinin bir e-imza sahibi olması, bir işleme başlamadan önce raftaki dosyaya bakmak yerine bilgisayardaki dosyaya bakmanın zorunlu hale getirilmesi ve kurum içi yazışmaların elektronik ortamda yapılması öncelikle ele alınması gereken konuların başında gelmektedir. Hizmet talep eden kişilere karşı daha esnek olmasına karşılık kendi iç işleyişlerinde yazılı belgeyi esas alan kamu kurumlarında söz konusu geçişin yapılabilmesi, bir dönem üzerinde çok konuşulan kamu reformundan bile daha zor gözükmektedir.

E-Hazırlık sıralamasında üst sıralarda olan toplumlarda iletişimde mektubun yerinin hala koruması, buna karşılık ülkemizde mektup kullanımının azalması toplumumuzun yazı yerine sözü tercih ettiğini gösterse de, uygun kullanım koşulları sağlandığında yeni teknolojilere kolaylıkla uyum sağladığını ve tutucu davranmadığını da göstermektedir.

Bazı saygın değerlendirme kuruluşları tarafından ülkemize yönelik değerlendirmelerde pek de fazla dikkate alınma-

yan bu özelliğimiz gözönüne alınarak, bilgiye ulaşmada ve bilgiyi üretmede en uygun araç olan İnternet'in öncelikle diğer iletişim araçlarına göre daha işlevsel olduğunun öne çıkartılması ve yapılacak bilgilendirmelerin ekonomik araçlarla desteklenip bilgisayar sahibi olan kişi sayısının artırılması gerekmektedir. Aksi takdirde, pek de fazla güvenilir olmayan İnternet kullanım oranlarındaki sanal artışlarla yetinilecek ve oluşturulan e-Devlet kapısından yurttaşların girmesi beklenilecektir.

KAYNAKÇA

1. The 2005 e-readiness rankings, Economist Intelligence Unit, (<http://www.economist.com>)
2. World Telecommunication Development Report, ITU, 1994
3. Bangemann report (Europe and the information society – Recommendations to the European Council) 1994
4. Jonathan M. Bloom, Kağıda İşlenen Uygarlık, Kitap Yayınevi, 2003
5. Roderic H. Davison, Osmanlı-Türk Tarihi, Alkım Kitapevi, Şubat 2004
6. Asaf Tanrıku, Türkiye Posta ve Telgraf ve Telefon Tarihi ve Teşkilât ve Mevzuatı, Ankara 1984
7. Yakup Bektaş, "The Sultan's Messenger", Technologie and Culture, Ekim 2000, Vol.41
8. National Geographic Magazine, Ocak 1929
9. The Future of Postal Service, Industry News, 11 Ekim 2004
10. A.B.D. Posta İşletmesi Web Sayfası <http://www.usps.com>
11. Belçika Posta İdaresi Web Sayfası, <http://www.post.be>
12. Küresel Posta Birliği (UPU) Web Sayfası <http://www.upu.int>
13. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği Web Sayfası, <http://www.itu.int>
14. Telekomünikasyon Kurumu Web Sayfası, <http://www.tk.gov.tr>
15. Türkiye İstatistik Kurumu Web Sayfası <http://www.tuik.gov.tr>
16. PTT İşletme Genel Müdürlüğü istatistikleri
17. Türk Telekomünikasyon A.Ş. istatistikleri
18. PTT Genel Müdürlüğü istatistikleri
19. "Okuldaki bilgisayarları yurttaş da kullanabilecek", Cumhuriyet Gazetesi, 24 Ekim 2006.